

Patrycja Grzys

Uniwersytet Łódzki
Wydział Nauk Geograficznych
Katedra Geografii Regionalnej i Społecznej
patrycja.grzys@edu.uni.lodz.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3419-8177>

Inicjatywa lokalna – niewykorzystany potencjał czy skuteczny instrument aktywizacji obywateli w rozwiązywaniu problemów lokalnych? Przykład Łodzi

Zarys treści: Realizacja badań podjętych w ramach niniejszej pracy ma służyć celowi nadrzędnemu, jakim jest rozpoznanie potencjału inicjatywy lokalnej w kontekście aktywizacji społeczności lokalnych Łodzi. Główną metodą badawczą było studium przypadku oparte zarówno na analizie danych ilościowych dotyczących realizacji zadań w ramach inicjatyw lokalnych podejmowanych w Łodzi w latach 2013–2019, jak i analizie danych jakościowych (analizie treści) poszczególnych projektów, które zostały w tym czasie zrealizowane. Analiza ta umożliwia po pierwsze określenie skali wykorzystania wymienionego narzędzia w procesie współkształtowania przestrzeni miejskich przez społeczności lokalne, a po drugie, wskazanie podstawowych rodzajów działań podejmowanych przez mieszkańców, co pozwala na identyfikację ich podstawowych potrzeb i problemów, a przede wszystkim propozycji na ich zapewnienie lub rozwiązanie.

Słowa kluczowe: inicjatywa lokalna, partycypacja społeczna, oddolne inicjatywy społeczne, kształtowanie przestrzeni, aktywizacja społeczności lokalnych, Łódź

Wprowadzenie

Partycypacja społeczna, chociaż obecna w polskich samorządach we współczesnej formie już niemal dwie dekady, wciąż pozostaje na niezadowalającym poziomie (Kalisiak-Mędelska 2015). Dominujące formy partycypacji należą bowiem do katalogu form angażujących mieszkańców w niskim stopniu i ograniczają się z reguły do informowania społeczności o działaniach podejmowanych przez samorząd oraz ewentualnych konsultacjach, które na samorządach wymusił polski

ustawodawca¹. Konsultacje te często jednak przybierają charakter pozorny i nieefektywny oraz polegają wyłącznie na biernym zbieraniu opinii przez władze samorządowe (Starzyk-Durbacz 2016). Najbardziej angażujące formy partycypacji związane ze współdecydowaniem, w ramach którego obie strony procesu, zarówno samorząd, jak i lokalna społeczność, przyjmują aktywną postawę, należą wciąż zdecydowanie do rzadkości (Olech, Sobiesiak-Penszko 2013).

Niemniej jednak od kilku lat można w Polsce zauważyć rosnące znaczenie partycypacji społecznej w dyskusji o mieście. O popularności tego zjawiska świadczyć może mnogość literatury dotyczącej partycypacji społecznej, a także zagadnień pokrewnych temu zjawisku, związanych z aktywizmem lokalnym. Należy w tym zestawieniu ująć zarówno opracowania naukowe o charakterze teoretycznym (m.in. Drozda 2019, Kotus i in. 2019, Sowada 2019, Kubicki 2020, Lewenstein i in. 2020, Polanska 2020), jak i różnego rodzaju raporty, ekspertyzy czy podręczniki autorstwa przedstawicieli zróżnicowanych instytucji i organizacji (m.in. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT, Obserwatorium Polityki Miejskiej, Fundacja im. Stefana Batorego). Istota tego zagadnienia nie ma jednak charakteru wyłącznie teoretycznego, a jego wymiar praktyczny realizowany jest w politykach, poczynając od szczebla europejskiego po lokalny. W dokumentach organizacji europejskich możemy odnaleźć treści propagujące idee miast i osiedli ludzkich, które są partycypacyjne, podkreślając tym samym istotę wysokiego poziomu zaangażowania obywatelskiego i społecznej inkluzji (UN-Habitat 2016). To właśnie aktywny udział społeczeństwa w zarządzaniu rozwojem miejskim traktuje się jako element kluczowy dla uzyskania wysokiej jakości przestrzeni publicznych (Federal Ministry... 2020). Zapewnienie wysokiego poziomu sprawiedliwości społecznej, rozumianej również jako wysoki poziom zaangażowania obywateli, uzyskało na tyle wysoką rangę w rozwoju miast i regionów, że stało się jednym z 17 globalnych celów zrównoważonego rozwoju².

Wyżej wymienione dokumenty stanowią też istotne punkty odniesienia dla prowadzenia krajowej polityki miejskiej (Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju 2019). Partycypacja publiczna wymieniona została jako jeden z głównych wątków

¹ W przypadku konsultacji społecznych na poziomie gminnym podstawę prawną stanowi ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz.U. z 1990 r., nr 16, poz. 95). Dodatkowo podstawę tę stanowić może w ograniczonym zakresie ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2003 r., nr 96, poz. 873), która nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek konsultowania z organizacjami pozarządowymi lub z radami pożytku publicznego (tam, gdzie powstały) projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej istniejących lokalnie organizacji (art. 5 ust. 5), a także w ograniczonym zakresie ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r., nr 80, poz. 717), która zobowiązuje gminę do zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa w opracowywaniu planu miejscowego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

² Cele te przedstawione zostały w dokumencie pt. „Agenda zrównoważonego rozwoju 2030”, przyjętym jednoznacznie przez 193 państwa członkowskie ONZ Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ w dniu 25 września 2015 r. Do zagadnień związanych z partycypacją społeczną odnosi się bezpośrednio cel 11: „Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu” (Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, s. 24).

tematycznych w Krajowej Polityce Miejskiej 2023, a także stanowi corocznie jeden z głównych tematów istotnych wydarzeń branżowych, m.in. kongresów polityki miejskiej czy kongresów ruchów miejskich. Ponadto oddolna aktywność społeczna stać ma się również jednym z kluczowych tematów poruszanych podczas Światowego Forum Miejskiego, które jest o tyle istotne dla Polski, że to właśnie w Katowicach w roku 2022 odbędzie się 11 edycja tej najważniejszej konferencji poświęconej tworzeniu polityk miejskich na świecie³. Korzyści płynące ze współpracy ze społecznością lokalną zaczynają dostrzegać również miejscy władarze, szczególnie w dużych miastach, podejmując coraz to nowsze przedsięwzięcia mające na celu włączenie mieszkańców w proces decyzyjny (Kamzol, Wrembel 2020).

Partycypacja społeczna jednak, co wynika z jej definicji i znaczenia, polega na pozostawaniu w aktywnej współpracy dwóch (lub więcej) stron (Kwiatkowski 2003). W rozpatrywanym przypadku na współpracy mieszkańców oraz władz lokalnych. Zatem nawet przy zapewnieniu rozwiniętych ram funkcjonowania współpracy zapewnionych przez lokalny samorząd brak realnego zaangażowania w sprawy lokalne ze strony mieszkańców uniemożliwia osiągnięcie sukcesu w tym procesie. Niemniej jednak poczucie sprawczości mieszkańców miast/gmin w odniesieniu do współpracy z władzami lokalnymi w skali kraju rośnie, co stanowi trend pozytywny. W porównaniu do okresu posttransformacyjnego (lata 90. XX w.) przekonanie, że zwykli ludzie mają wpływ na to, co dzieje się w ich mieście/gminie, wzrosło niemal czterokrotnie (CBOS 2018b, s. 1). Chociaż obywatele w coraz większym stopniu deklarują zainteresowanie sprawami swojej gminy lub miasta (76% ankietowanych w roku 2018), to jednak najczęściej nie są oni usatysfakcjonowani stopniem możliwości wpływu na swoje otoczenie (CBOS 2018b, s. 4). Na podstawie przedstawionych danych można by zatem wywnioskować, że dostępne rozwiązania umożliwiające aktywność społecznościom lokalnym są zbyt ograniczone, aczkolwiek domaganie się większego wpływu na rozwój miasta lub gminy stosunkowo rzadko wiąże się z osobistym zaangażowaniem respondentów w sprawy swojej społeczności. Chęć posiadania możliwości wpływu wcale nie implikuje zamiaru skorzystania z tej możliwości.

Drugą kwestią pozostaje brak wiedzy mieszkańców na temat możliwości aktywności w ramach w swoich społeczności i na rzecz otaczającej ich przestrzeni. Aż 66% respondentów nie było w stanie wskazać żadnej formy współpracy mieszkańców swojej miejscowości z władzami lokalnymi (CBOS 2018a, s. 3). W tej grupie natomiast jedynie 1/4 respondentów zwróciła uwagę na możliwość inicjowania rozwiązań i włączania się w realizację konkretnych inwestycji poprzez oddolne inicjatywy obywatelskie (CBOS 2018a, s. 4).

Jak można zaobserwować, chociaż po tym krótkim zestawieniu kilku faktów dotyczących zjawiska partycypacji społecznej w Polsce, realizacja wszelkich założeń wymienianych we wskazanych powyżej dokumentach wymaga jeszcze wiele pracy zarówno w kontekście efektywności działań samorządów, jak i umiejętnego

³ Światowe Forum Miejskie to wydarzenie organizowane przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Osiedli Ludzkich (UN-Habitat), mające na celu promocję zrównoważonego rozwoju miast i dyskusję nad wyzwaniem współczesnej urbanizacji. Pierwszy raz w historii tego wydarzenia odbędzie się ono w kraju Europy Środkowej.

wykorzystania zasobów kapitału ludzkiego drzemiącego w społecznościach lokalnych. Niemniej jednak wskazać należy, że społeczności lokalne w naszym kraju, zarówno te działające w sformalizowanych strukturach, jak i te podejmujące działania jako jednostki lub grupy niesformalizowane, stają się coraz istotniejszym interesariuszem na lokalnej scenie polityki miejskiej. Władza lokalna zaczyna dostrzegać korzyści płynące z takiej współpracy, a mieszkańcy oczekują coraz szerszego jej zakresu. Poza klasyczną, odgórną formą partycypacji pojawiają się również te oddolne, spontaniczne lub uregulowane (Skrzypek 2021), w ramach których mieszkańcy miast mogą już nie tylko być uczestnikami procesu planistycznego i udzielać głosu, ale także inicjować pewne zmiany i, co najważniejsze, brać udział w kształtowaniu przestrzeni miejskiej w mikroskali. Pytanie jednak, czy mnogość tych możliwości przekłada się na rzeczywisty wzrost zaangażowania mieszkańców w życie ich społeczności i czy faktycznie odpowiada na realne potrzeby i problemy.

Cel, materiały źródłowe oraz metody badań

Celem pracy jest zatem analiza potencjału inicjatywy lokalnej jako oddolnej formy partycypacji społecznej w kontekście zwiększania zaangażowania społeczności lokalnych w rozwiązywanie ich problemów, a w szczególności w odniesieniu do możliwości aktywnego współkształtowania przestrzeni publicznych. Praca ta opiera się w zasadniczej części na analizie danych ilościowych dotyczących projektów realizowanych w ramach inicjatywy lokalnej w Łodzi w latach 2013–2019. Analizie poddano takie dane, jak liczby zgłoszonych projektów w poszczególnych latach i analogicznie liczby projektów przyjętych do realizacji oraz kwoty przeznaczone przez samorząd na dofinansowanie tychże przedsięwzięć. W dalszej kolejności badania te uzupełniono o analizę jakościową (jakościową analizę treści) dokumentacji projektowej w celu wyodrębnienia konkretnych rodzajów przedsięwzięć podejmowanych przez mieszkańców. Badania oparto na przykładzie Łodzi – miasta postindustrialnego, które podlega dynamicznym przemianom społeczno-przestrzennym, będąc jednocześnie silnym ośrodkiem miejskiego aktywizmu w Polsce. Analizę danych w skali lokalnej uzupełniono o analizę aktów prawnych wprowadzających zróżnicowane formy partycypacji społecznej w Polsce, a także o analizę podstawowych dokumentów strategicznych odnoszących się do kształtowania polityk miejskich począwszy od skali europejskiej po lokalną. Prezentacja wybranych danych o charakterze ponadlokalnym ma za zadanie ułatwić czytelnikowi odniesienie podejmowanego w pracy problemu do szerszej skali oraz umożliwić autorowi uzasadnienie wniosku o podjętego w pracy. Przegląd oraz analiza tego typu rozproszonych danych ma dostarczyć czytelnikowi podstawowych informacji dotyczących inicjatywy lokalnej w skali lokalnej (wraz z elementami szerszej perspektywy) obrazując jaka jest jego skala, popularność oraz efekty jego realizacji, co służy realizacji nadrzędnego celu niniejszego opracowania.

Inicjatywa lokalna – mało znana forma partycypacji społecznej w Polsce

22 stycznia 2010 r. polski ustawodawca w ramach zmiany ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U., nr 28, poz. 146) wprowadził nową formę partycypacji społecznej – inicjatywę lokalną⁴. Celem jej wprowadzenia była aktywizacja społeczności lokalnych i wzmocnienie roli grup niesformalizowanych w podejmowaniu decyzji na szczeblu lokalnym i realizacji wspólnych przedsięwzięć istotnych szczególnie dla społeczności danej jednostki⁵. Co istotne, nie należy utożsamiać inicjatywy lokalnej ze zleceniem zadania publicznego mieszkańcom lub pokryciem przez samorząd kosztów podjętego przez nich zadania. Inicjatywa lokalna uchodzi bowiem za najwyższą formę partycypacji społecznej, w ramach której mieszkańcy na równi z samorządem podejmują się realizacji zadania publicznego (Waszak 2013).

Do 2010 r. w polskim systemie prawnym w zasadzie nie funkcjonował mechanizm, który umożliwiałby działanie grupom niesformalizowanym. Dotychczasowe rozwiązania zapewniały możliwość działania jedynie podmiotom posiadającym osobowość prawną. Takie rozwiązanie zdaniem Kołomycew (2014) niekorzystnie wpływało na całość sektora społecznego, dzieląc go na środowiska sformalizowane i uprzywilejowane oraz niesformalizowane, a tym samym marginalizowane, pomijane w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju danej jednostki terytorialnej i niepostrzegane w roli interesariuszy mogących oddziaływać na zmiany w otaczającej ich przestrzeni. Podczas gdy to właśnie grupy nieformalne stanowią niejednokrotnie ośrodki lokalnej aktywności obywatelskiej, a nieformalny charakter ich relacji oparty na sieci kontaktów wskazywany jest jako źródło lokalnego kapitału społecznego. Martela (2011) twierdzi wręcz, że badania nad społeczeństwem obywatelskim zostały zdominowane przez problematykę związaną z funkcjonowaniem stowarzyszeń oraz fundacji, natomiast dopiero badania poświęcone niesformalizowanej aktywności obywatelskiej będą w stanie dopełnić obraz obywatelskiej aktywności.

Elementem wyróżniającym inicjatywę lokalną jako instrument społecznej aktywności jest stosunkowo niewielki stopień formalizacji, co powoduje, że jest ona dostępna dla mieszkańców danej wspólnoty terytorialnej, którzy mogą podjąć się zadania bez konieczności tworzenia właściwych instytucji. Mieszkańcy mogą samodzielnie lub za pośrednictwem organizacji pozarządowej podjąć inicjatywę lokalną⁶. Zakres zadań, które mogą być realizowane w ramach tego narzędzia, został określony dość szeroko i obejmuje:

⁴ Ustawodawca w art. 2 pkt 4 wprowadza pojęcie inicjatywy lokalnej i definiuje ją jako „formę współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej”.

⁵ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 1727 (16 lutego 2009 r.) (<http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/1727>; dostęp: 10.03.2021).

⁶ Organizacja pozarządowa może występować jednak jedynie w roli „pośrednika”.

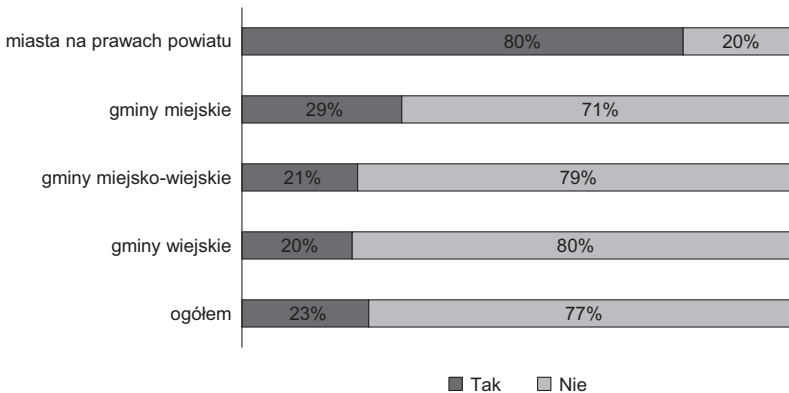
- a. działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, w tym w szczególności budowę, rozbudowę lub remont dróg, kanalizacji, sieci wodociągowej, budynków oraz obiektów architektury stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego,
- b. działalność charytatywną,
- c. podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- d. działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego,
- e. promocję kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- f. promocję i organizację wolontariatu,
- g. edukację, oświatę i wychowanie, w tym naukę i szkolnictwo wyższe,
- h. działalność w sferze kultury fizycznej i turystyki, w tym wspieranie, upowszechnianie kultury fizycznej oraz turystyki i krajoznawstwa,
- i. ochronę przyrody, w tym zieleni, w miastach i wsiach, a także ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego,
- j. porządek i bezpieczeństwo publiczne,
- k. rewitalizację.

Zgodnie z treścią ustawy, która wprowadza instytucję inicjatywy lokalnej, każdy ze szczebli jednostek samorządu terytorialnego może stanowić stronę w umowie o realizację inicjatywy lokalnej. Praktyka pokazuje jednak, że działania podejmowane w ramach tego narzędzia to najczęściej współpraca mieszkańców oraz samorządu na poziomie najniższym – gminnym. Wynika to po pierwsze z faktu, iż podejmowane inicjatywy dotyczą przeważnie spraw mieszczących się w zadaniach gminy, a ponadto właśnie na tym poziomie najsilniej odczuwane jest przywiązanie do miejsca. Na poziomie lokalnym najłatwiej również wyróżnić liderów społeczności, którzy aktywnie działają na rzecz poprawy jakości życia w najbliższym otoczeniu, i to często oni inicjatorami tego typu działań.

Najistotniejszą jednak różnicą, w ramach której instrument ten różni się od dotychczasowych form partycypacji społecznej jest fakt, że nie ogranicza się on jedynie do umożliwienia podejmowania decyzji społecznościom lokalnym czy nawet wskazywania konkretnych inicjatyw (jak ma to miejsce w często mylnym z inicjatywą lokalną budżecie obywatelskim), a opiera się przede wszystkim na współuczestnictwie w ich realizacji. Zadanie wnioskodawców nie kończy się zatem jedynie na wskazaniu problemu, a polega na zaangażowaniu w realizację działania, które na ten problem odpowiada. Współudział ze strony mieszkańców może polegać na świadczeniu pracy społecznej, na świadczeniach pieniężnych lub rzeczowych. Inicjatywa lokalna jest tym samym formą bardziej angażującą i wymagającą wobec społeczności lokalnych niż inne formy partycypacji społecznej. Takie podejście jest zgodne z tzw. strategią rozwoju społecznościowego opartego na zasobach (*ABCD – Asset-Based Community Development*), w której odchodzi się od skupiania się na problemach zgłaszanych przez społeczności lokalne i sposobach poszukiwania rozwiązań „odgórnie”, przez władze samorządowe, na rzecz skoncentrowania się na już istniejącym potencjale drzemącym w lokalnej społeczności i jego wykorzystaniu do rozwiązywania problemów lokalnych (*Green*

i in. 2013). W tym przypadku obywatele sami identyfikują konkretny problem lokalny, sami określają propozycje rozwiązania tego problemu przy wykorzystaniu własnych zasobów i występują z propozycją współpracy do organów jednostki samorządu terytorialnego.

Inicjatywa lokalna, chociaż dostępna jako instrument partycypacji już od 2010 r., nie jest powszechnie znana ani stosowana. Zgodnie z ustaleniami Najwyższej Izby Kontroli (NIK), aż w 1/5 spośród skontrolowanych gmin nie podjęto nawet uchwał określających tryb i szczegółowe kryteria oceny wniosków składanych przez obywateli, co jednoznacznie uniemożliwiło mieszkańcom podjęcie takiej inicjatywy (Departament Administracji Publicznej 2019). Wartość ta pokrywa się w znacznym stopniu z wynikami badań Fundacji im. Stefana Batorego, które zostały przeprowadzone na reprezentatywnej grupie 221 gmin. Zgodnie z wynikami tychże badań porównywalnie do ustaleń NIK uchwały o inicjatywie lokalnej zostały podjęte zaledwie w 23% gmin w Polsce (Zielińska, Kraszewski 2019). Autorzy wyżej wymienionego raportu zaprezentowali dane w podziale na różne rodzaje jednostek samorządu terytorialnego, co pokazano na rycinie 1. To, co można zaobserwować dzięki zastosowaniu tej klasyfikacji, to fakt, że uchwała o inicjatywie lokalnej jest podejmowana najczęściej przez władze miast na prawach powiatu, czyli w jednostkach o największej liczbie ludności, natomiast najrzadziej w gminach o charakterze wiejskim. Przyczynę takiego stanu rzeczy stanowią przeważnie ograniczenia kadrowe w urzędach mniejszych jednostek. W dużych jednostkach samorządowych na ogół znajduje się osobna komórka lub chociaż urzędnik, który bezpośrednio zajmuje się zagadnieniami związanymi z aktywnością społeczności lokalnych⁷. Tym samym społeczności lokalne w mniejszych miastach oraz na terenach wiejskich mają mniejsze szanse na

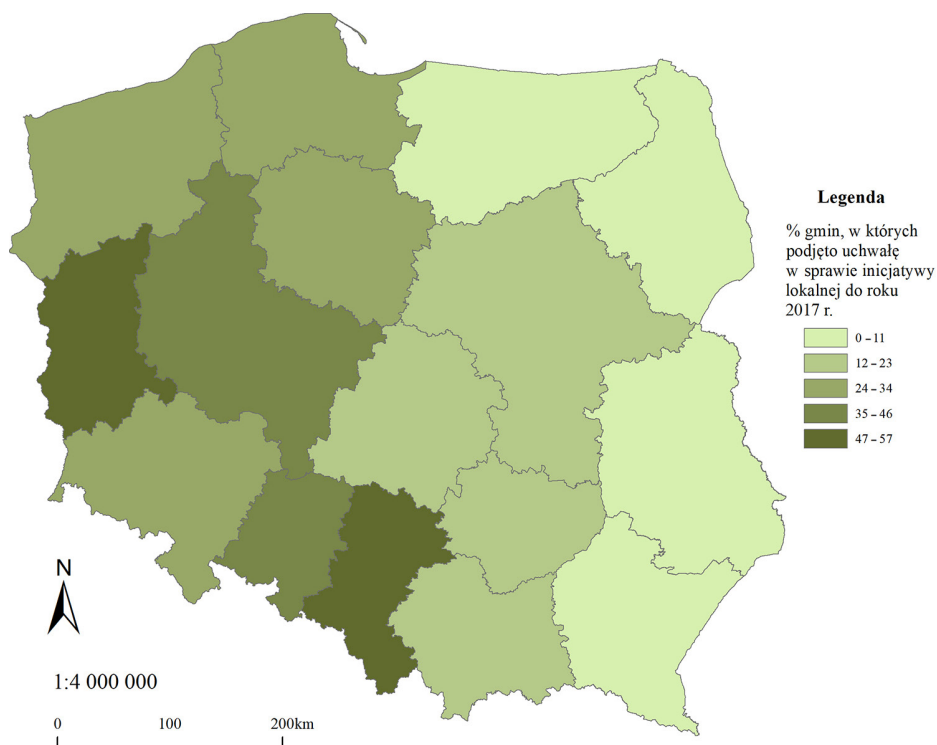
Ryc. 1. Podjęcie przez jednostkę samorządu terytorialnego uchwały o realizacji inicjatywy lokalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zielińskiej i Kraszewskiego (2019).

⁷ W Łodzi kwestiami związanymi ze współpracą miasta z organizacjami pozarządowymi i rozwojem społeczności lokalnych zajmuje się Biuro Aktywności Miejskiej podlegające pod Departament Strategii i Rozwoju (<https://bip.uml.lodz.pl/urząd-miasta/komorki-organizacyjne-urzedu/>; dostęp: 27.09.2021).

podjęcie tego typu inicjatyw, gdyż ogranicza je brak adekwatnej formy prawnej do prowadzenia tego typu działalności. Jest to sytuacja szczególnie niekorzystna dlatego, że to właśnie we wspólnotach wiejskich poczucie przywiązania do miejsca i zintegrowanie społeczne mieszkańców są bardzo silne i potencjał do realizacji tego typu inicjatyw jest stosunkowo największy.

W skali kraju, zgodnie z danymi udostępnionymi przez Departament Społeczeństwa Obywatelskiego znajdujący się przy Kancelarii Rady Ministrów, liczba samorządów, które współpracowały z mieszkańcami i organizacjami w zakresie inicjatywy lokalnej rośnie od roku 2015 (Departament Społeczeństwa Obywatelskiego 2020). Według najnowszych danych w roku 2017 współpracę taką podjęło jednak tylko 8,7% jednostek samorządu terytorialnego. Jest to jednocześnie najwyższy odsetek od początku istnienia tej formy współpracy samorządu z mieszkańcami. W poprzednich latach wartość ta wahała się w granicach od 2,9% w roku 2012 do 6,4% w latach 2014 i 2016. W podziale na regiony, co przedstawiono na rycinie 2, można natomiast zaobserwować widoczną przewagę województw zachodniej części kraju w odniesieniu do udziału procentowego gmin, które podjęły uchwałę umożliwiającą ich mieszkańcom oddolną aktywność w formie inicjatywy lokalnej.

Ryc. 2. Odsetek gmin, w których podjęto uchwałę w sprawie inicjatywy lokalnej do roku 2017 w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zielińska i Kraszewski (2019).

Studium przypadku – Łódź

Chociaż to Poznań uznaje się najczęściej za kolebkę miejskiego aktywizmu, szczególnie w kontekście ruchów miejskich, to jednak w Łodzi już w połowie pierwszej dekady XX w. można mówić o pierwszych zbiorowych działaniach miejskich aktywistów. Na rok 2006 datuje się pierwsze działania Grupy Pewnych Osób, która stanowi obecnie jeden z pierwszych przykładów określonych nieformalnych grup, które podejmowały interwencje w przestrzeni publicznej miasta (Hanzl 2009). To w Łodzi odbył się II Kongres Ruchów Miejskich już w 2012 r. Obecnie miasto to uznawane jest za jeden z głównych ośrodków działalności miejskich aktywistów. Na jego terenie działają liczne grupy nieformalne, stowarzyszenia i fundacje podejmujące działania na rzecz rozwoju miasta i zamieszkujących w nim społeczności lokalnych. Władze miasta nawiązują aktywną współpracę z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi, doceniając istotę głosu mieszkańców w rozwoju polityk miejskich. To stwierdzenie znajduje uzasadnienie w projekcie najnowszej strategii rozwoju miasta, w której główny nacisk położony jest właśnie na siłę aktywności społeczności lokalnej i aktywności mieszkańców jako wspólnoty. Prezentacji Strategii Rozwoju Miasta Łodzi 2030+ o wymownym tytule „Miasto tworzone wspólnie” przyświecała idea sformułowana następująco: „Łódź – miasto tworzone wspólnie... czyli miasto, które rozwijamy wspólnymi siłami. Wspieramy aktywne grupy sąsiedzkie, pomagamy Mieszkankom i Mieszkańcom realizować ich pomysły, wspólnie podejmujemy decyzje o przyszłości Łodzi”⁸.

Katalog form współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami realizującymi działalność pożytku publicznego jest dość szeroki i przedstawiono go w tabeli 1. Jak można wyczytać z tabeli, miasto podejmuje w ramach tej współpracy zarówno działania wymagane przez polskiego ustawodawcę, jak i takie formy współpracy, które stanowią jego inicjatywę własną, np. mikrogranty. Przez współpracę miasto rozumie nie tylko przewidziane formy partycypacji społecznej, ale również formy wsparcia dla organizacji pozarządowych (tj. konkurs na użyczenie lokalu czy preferencyjne stawki czynszu) oraz możliwości współtworzenia instytucji o charakterze konsultacyjnym czy korzystania ze wsparcia merytorycznego tego typu instytucji (np. Łódzkie Centrum Obywatelskie).

Większość form współpracy miasta przewidziana jest dla organizacji pozarządowych. Wynika to z posiadania przez nie osobowości prawnej, o czym wspomniano już wcześniej w tekście. Niemniej dopuszczono również możliwość włączenia do tego katalogu grup nieformalnych (w ramach miejskiego programu mikrograntów, mikrograntów dla seniorów czy inicjatywy lokalnej). Jak można zatem zaobserwować, możliwości współpracy oferowane przez miasto stanowią całkiem rozbudowany zakres, a ponadto proponowane formy współpracy należą do katalogu przedsięwzięć wysoko angażujących mieszkańców zgodnie z kategoryzacją Kalisiak-Mędelskiej (2015, s. 147). Można zatem stwierdzić, że miasto oferuje rozbudowane możliwości działania, stwarzając podstawy do angażowania

⁸ Słowa te pochodzą z prezentacji Strategii Rozwoju Miasta Łodzi 2030+ (<https://uml.lodz.pl/lodzjutra/>; dostęp: 23.02.2021).

Tabela 1. Katalog form współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2003 r., nr 96, poz. 873)

Nazwa	Podmioty, dla których przeznaczono daną formę współpracy
Otwarte konkursy ofert	Dla organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych, klubów sportowych.
Fundusz wkładów własnych	Dla organizacji pozarządowych, które uzyskały dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych, w ramach otwartego naboru.
Miejski Program Mikrograntów	Dla organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych działających na terenie Łodzi.
Mikrogranty dla seniorów	Dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na terenie Łodzi i adresujących swoje działania na rzecz osób starszych (60+).
Inicjatywa lokalna	Dla grup nieformalnych i organizacji pozarządowych (które mogą występować i zawierać umowę w imieniu mieszkańców).
Małe granty	Dla organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych, klubów sportowych.
Partnerstwo projektowe	Dla organizacji pozarządowych zainteresowanych realizacją wspólnego projektu z miastem Łodzią.
Preferencyjna stawka czynszu	Dla organizacji pozarządowych prowadzących działalność przynajmniej od 12 miesięcy w obszarach pożytku publicznego i wpisujących się w polityki miejskie.
Konkurs na użyczenie lokalu	Dla organizacji pozarządowych działających przez okres minimum 3 lat w obszarze priorytetowym wskazanym w konkursie, a w danym lokalu przez okres minimum 1 roku.
Komisje Dialogu Obywatelskiego	Dla organizacji pozarządowych i urzędników, które wchodziły na skład KDO, ale także dla wszystkich zainteresowanych, ponieważ posiedzenia KDO są otwarte.
Łódzka Rada Działalności Pożytku Publicznego	Dla organizacji pozarządowych, choć w skład wchodzi również przedstawiciele UMŁ oraz Rady Miejskiej w Łodzi.
Łódzkie Centrum Obywatelskie	Dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Miasta Łodzi (<https://uml.lodz.pl/decydujemy/>; dostęp: 27.09.2021).

obywateli w rozwiązywanie problemów lokalnych. Pozostaje natomiast pytanie, na jaką skalę możliwości te są wykorzystywane przez docelowych odbiorców i czy sama rozbudowana oferta współpracy ze strony miasta jest działaniem wystarczającym wobec realizacji polityki rozwoju miasta opartej na współpracy.

Do szczegółowej analizy wybrana została jedna z form współpracy przewidziana przez miasto, jaką jest inicjatywa lokalna. Realizacja inicjatywy lokalnej w Łodzi została dopuszczona w roku 2010 poprzez podjęcie uchwały nr XCII/1650/10 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 25 sierpnia 2010 r. w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadań publicznych w ramach inicjatyw lokalnych.

Serowaniec (2013) na podstawie praktyki funkcjonowania inicjatywy lokalnej w Polsce wyróżnił dwa modele tej formy partycypacji społecznej w rozwoju społeczności lokalnej. Pierwszy to model, w którym inicjatywa lokalna odgrywa rolę narzędzia aktywności mieszkańców, w drugim natomiast odgrywa ona rolę

narzędzia ich aktywizacji. Pomimo pozornego podobieństwa tych dwóch sformułowań ich znaczenie jest zgoła odmienne. Elementem różnicującym jest inicjatorem przedsięwzięcia realizowanego w ramach inicjatywy lokalnej.

W modelu, w którym Serowaniec określa inicjatywę lokalną jako narzędzie aktywności mieszkańców, to mieszkańcy są inicjatorami danego przedsięwzięcia. Właśnie to rozwiązanie autor modelu określa jako „faktyczny wyraz realizacji idei partycypacji społecznej mieszkańców w sprawach publicznych na poziomie lokalnym” (2013, s. 261). Jest to model oddolnej partycypacji społecznej, opartej na więziach społecznych i dążeniu do osiągnięcia wspólnego celu na rzecz poprawy jakości życia. Mieszkańcy sami identyfikują problem/potrzebę, sami określają propozycję jego realizacji i aktywnie w niej uczestniczą.

W Łodzi realizacja inicjatywy lokalnej w tym modelu ma miejsce od roku 2013⁹. Tabela 2 zawiera zestawienie liczby zrealizowanych projektów w poszczególnych latach wraz z kwotą zaangażowania samorządu w realizację inicjatywy. Jak można zauważyć, liczba zrealizowanych projektów nie jest wysoka. Łączna liczba projektów przyjętych do realizacji we współpracy z miastem na przestrzeni lat 2013–2019 wynosi zaledwie 43. Dla porównania łączna liczba wniosków przyjętych do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego w porównywalnym czasie¹⁰ wyniosła ponad 700. Co roku projektów w ramach budżetu obywatelskiego realizowanych jest ponad 10 razy więcej aniżeli projektów w ramach inicjatyw lokalnych. W budżecie obywatelskim rola mieszkańca ogranicza się jednak, jak już wspomniano, do wskazania pomysłu na realizację danego projektu przez miasto i dotyczyć może dowolnej lokalizacji na jego terenie (w obrębie przestrzeni, których właścicielem jest miasto). W przypadku inicjatywy lokalnej projekt wywodzi się z lokalności i kolektywnej decyzji mieszkańców określonego obszaru, którzy

Tabela 2. Realizacja projektów w ramach inicjatywy lokalnej w Łodzi w latach 2013–2019

Rok	Liczba złożonych projektów	Liczba projektów przyjętych do realizacji	Kwota zaangażowania samorządu w realizację inicjatywy
2013	8	5	478 429,86 zł
2014	17	14	296 848,53 zł
2015	15	3	39 700,00 zł
2016	9	3	163 964,50 zł
2017	7	3	64 353,30 zł
2018	b.d.	6	139 480,80 zł
2019	b.d.	9	276 394,20 zł

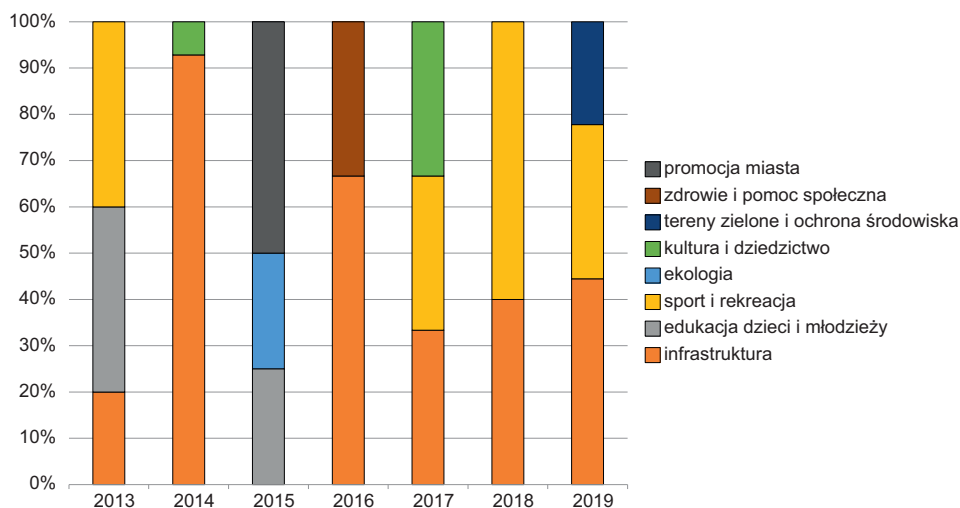
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Miasta Łodzi (<https://uml.lodz.pl/decydujemy/>; dostęp: 27.09.2021).

⁹ Chociaż inicjatywa lokalna może być teoretycznie realizowana już od 2010 r., pierwsze sprawozdania z realizacji inicjatywy lokalnej Urząd Miasta opublikował dopiero w roku 2013. Do czasu oddania tego artykułu do wydawcy autorka nie otrzymała odpowiedzi od odpowiedniej jednostki miejskiej na pytanie, czy do miasta wpłynęły i czy zrealizowano jakiegokolwiek projekty w ramach inicjatywy lokalnej przed rokiem 2013 (realizowane w modelu, w którym to mieszkańcy są inicjatorami projektu).

¹⁰ Do tego zestawienia ujęto wnioski z edycji 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 i 2017/2018.

tworzą wspólnotę zdecydowaną na wspólne podjęcie pracy na rzecz swojego najbliższego otoczenia. Inicjatywa lokalna jest zatem narzędziem, w ramach którego szczególnie istotny jest związek z miejscem i więzi społeczne, jakie wytworzono w odniesieniu do tego miejsca. Tym samym, pomimo liczebnej przewagi projektów realizowanych w ramach budżetu obywatelskiego i większej powierzchni obszaru miasta, który uległ dzięki nim przemianom, niewykluczone jest, że to właśnie w ramach działań podejmowanych poprzez inicjatywę lokalną uzyskuje się trwalsze efekty przemian i wzmocnienie więzi społecznych, które już istnieją, co przekłada się na budowanie wartościowego kapitału społecznego. Weryfikacja tej hipotezy nie jest jednak celem niniejszej pracy, a wskazuje na konieczność dalszych badań przy wykorzystaniu metod jakościowych.

Podstawowym rodzajem działań w ramach inicjatywy lokalnej są działania, które na rycinie 3 wyodrębnione zostały przez autorkę pod hasłem „infrastruktura”. Poza rokiem 2015 działania w tym zakresie podejmowane były przez społeczności lokalne każdego roku. Ustawodawca, definiując zakres zadań możliwych do podjęcia w ramach tego typu projektów, zalicza właśnie wytworzenie infrastruktury do działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, podczas gdy inne rodzaje działalności, szczególnie te, które dotyczą działań społecznych i nie przynoszą materialnych skutków, pozbawiono przymiotu „wspomagania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnej”.

Ryc. 3. Rodzaje działań podejmowanych w ramach realizacji inicjatywy lokalnej w Łodzi w latach 2013–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Miasta Łodzi (<https://uml.lodz.pl/decydujemy/>; dostęp: 27.09.2021).

W ramach realizacji inicjatywy lokalnej społeczności lokalne podejmują się również organizacji różnego rodzaju wydarzeń – o charakterze sportowym, kulturalnym czy edukacyjnym. Nie każdy problem danej społeczności wymaga wytworzenia czegoś w sensie materialnym. Często sam fakt spotkania i integracji

mieszkańców, zorganizowania aktywności na świeżym powietrzu pozwala na podjęcie skutecznych działań w celu rozwiązania określonego problemu, a przede wszystkim na zacieśnienie więzi społecznych, co nie zawsze jest możliwe własnymi, indywidualnymi środkami. Dobrym przykładem może być w tym przypadku nowe budownictwo i próba poznania oraz nawiązania relacji z sąsiadami.

W Łodzi wyróżnić można także inicjatywy, które inicjowane są przez samorząd lokalny. Tym samym można je umieścić w drugim z modeli, który wymienia Serowaniec (2013), a mianowicie traktując to narzędzie jako narzędzie nie aktywności mieszkańców, a ich aktywizacji. To rolą samorządu, a nie mieszkańców, w tym modelu jest zidentyfikowanie problemu. Celem tego modelu jest bowiem pobudzenie aktywności a nie jej rozwój. Zdaniem autora modelu „[s]amorząd może dzięki inicjatywie lokalnej pobudzać aktywność mieszkańców wskazując im możliwość realizacji wspólnych przedsięwzięć, które mogą bezpośrednio dotyczyć rozwiązania problemów lub zaspokojenia potrzeb społecznych. W modelu tym samorząd, włączając mieszkańców, chce również uczynić ich współodpowiedzialnymi za efekty realizacji zadania” (Serowaniec 2013, s. 262). Warto zauważyć, że w tym kontekście nie można mówić o realizacji typowo oddolnego podejścia do partycypacji społecznej. Jest to klasyczna odgórna forma partycypacji, która jedynie wykorzystuje podejście oddolne.

Miasto Łódź podjęło się realizacji inicjatyw lokalnych w tym modelu w ramach programu „Zielone Podwórka”. Program ten został zainicjowany już w roku 2010 na mocy zarządzenia nr 4991/V/10 Prezydenta Miasta Łodzi z dnia 17 listopada 2010 r. Celem programu była poprawa standardu życia mieszkańców Łodzi oraz wspomaganie wspólnot mieszkaniowych. Zgodnie z założeniem inicjatywy lokalnej cel ten miał być realizowany we współpracy samorządu z mieszkańcami. Warto zwrócić uwagę na fakt, że miasto zdecydowało się uruchomić program w roku 2010, czyli w momencie wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę narzędzia, jakim jest inicjatywa lokalna. Ruch ten można traktować jako swoistego rodzaju ułatwienie dla mieszkańców i przedstawienie im nowych możliwości współdziałania, począwszy od inicjatywy właśnie ze strony samorządu. Program ten funkcjonował w latach 2010–2020 i w jego ramach zrealizowano ponad 70 projektów.

Podsumowanie

Inicjatywa lokalna jest najwyższą formą partycypacji społecznej polegającą na współpracy mieszkańców z władzami samorządowymi, w ramach której obie strony zaangażowane są w realizację przedsięwzięcia na rzecz lokalnej społeczności. Forma ta, chociaż ustanowiona już ponad dekadę temu, wciąż wykorzystywana jest w niewielkim stopniu zarówno w odniesieniu do skali kraju, jak i w konkretnym, analizowanym na potrzeby niniejszej pracy przykładzie lokalnym miasta Łodzi.

Do najistotniejszych czynników hamujących możliwość szerszego zastosowania tego narzędzia przez społeczności lokalne, szczególnie w mniejszych jednostkach, zaliczyć należy brak uregulowania kwestii inicjatywy lokalnej w przepisach wewnętrznych jednostek (brak podjęcia uchwał dotyczących warunków

realizowania inicjatyw lokalnych w gminach), brak lub słabo prowadzone działania informacyjno-promocyjne dotyczące inicjatywy lokalnej, mylenie jej z innymi formami partycypacji społecznej (np. budżetem obywatelskim czy funduszem sołectkim), a także traktowanie inicjatywy lokalnej jako dodatkowej formy konkursu grantowego. Inicjatywa lokalna jest narzędziem wymagającym zarówno wobec władz samorządowych, jak i wobec mieszkańców, dlatego należy zachować dużą dozę ostrożności przy porównywaniu różnych form partycypacji publicznej.

Pomimo że autorka opracowania uważa inicjatywę lokalną za niewykorzystany potencjał aktywizacji społeczności lokalnych w rozwiązywaniu ich problemów w analizowanym studium przypadku, za praktykę pozytywną należy uznać stworzenie warunków rozwoju oddolnej aktywności mieszkańców. Uchwałę w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadań publicznych w ramach inicjatyw lokalnych przyjęto w Łodzi już w roku 2010. Od tego roku podejmowane są projekty oparte na dwóch modelach realizacji inicjatywy lokalnej. Warto również podkreślić, że od kilku lat suma, którą miasto gotowe jest przeznaczyć na dofinansowanie projektów zgłaszanych przez mieszkańców, nie jest w całości wykorzystywana.

Dla trwałego i zrównoważonego rozwoju danej jednostki terytorialnej współpraca z podmiotami funkcjonującymi w jego ramach powinna być kwestią istotną. Birkholzer (2007) twierdzi wręcz, że lokalna praca na rzecz lokalnej społeczności z wykorzystaniem lokalnych zasobów to podstawowa zasada rozwoju lokalnego. Łódź, zdaniem autorki niniejszej pracy, zapewnia stymulujące środowisko do rozwoju oddolnych inicjatyw społecznych, oferując zróżnicowane formy współpracy oparte na współkształtowaniu miasta zarówno w odniesieniu bezpośrednio do jego przestrzeni (w sposób aktywny), jak i jego polityki.

Literatura

- Birkholzer K. 2007. Lokalny rozwój gospodarczy i jego potencjał. [W:] E. Leś, M. Ołdak (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym. Zeszyt Gospodarki Społecznej, 1.
- CBOS 2018. Komunikat z badań. Zaangażowanie Polaków na rzecz społeczności lokalnej (https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_074_18.PDF; dostęp: 12.03.2021).
- CBOS 2018a. Komunikat z badań. Współpraca władz lokalnych z mieszkańcami (https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_046_18.PDF; dostęp: 12.03.2021).
- Departament Administracji Publicznej, NIK. 2019. Informacja o wynikach kontroli: Realizacja zadań publicznych w ramach inicjatywy lokalnej (<https://www.nik.gov.pl/plik/id,20201,vp,22821.pdf>; dostęp: 12.03.2021).
- Departament Społeczeństwa Obywatelskiego, Kancelaria Rady Ministrów. 2020. Sprawozdanie z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie za lata 2016 i 2017 (<https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/8865F203DAF4097CC12586790044824A/%24File/930-sprawozdanie.DOCX>; dostęp: 12.03.2021).
- Droзда Ł. 2019. Urbanistyka oddolna. Koszmar partycypacji a wytwarzanie przestrzeni. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Federal Ministry of the Interior Building and Community. 2020. Nowa Karta Lipska. Transformacyjna siła miast na rzecz wspólnego dobra (https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/information/publications/brochures/2020/new-leipzig-charter-the-transformative-power-of-cities-for-the-common-good; dostęp: 10.03.2021).

- Green M., Moore H., O'Brien J. 2013. Rozwój społeczności w oparciu o zasoby. Model ABCD w praktyce. Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, Warszawa.
- Hanzl M. 2009. Łódzka Grupa Pewnych Osób – czyli o rozwoju postaw obywatelskich i ich wpływie na ewolucję procesu planowania przestrzeni (https://www.researchgate.net/profile/MalgorzataHanzl/publication/326773710_Grupa_Pewnych_Osob_czyli_o_rozwoju_postaw_obywatelskich_i_ich_wplywie_na_ewolucje_procesu_planowania_przestrzeni/links/5b62cb0458515c4b259723d/Grupa-Pewnych-Osob-czyli-o-rozwoju; dostęp: 5.03.2021).
- Kalisiak-Mędelska M. 2015. Partycypacja społeczna na poziomie lokalnym jako wymiar decentralizacji administracji publicznej w Polsce. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kamzol A., Wrembel K. 2020. Partycypacja społeczna w praktyce – schemat postępowania na przykładzie osiedla Maślice (Wrocław) i miasta Międzyborza. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 49: 115–132.
- Kołomycew A. 2014. Możliwość wykorzystania inicjatywy lokalnej w procesie współzrządzenia w jednostkach terytorialnych. [W:] K. Kuć-Czajkowska, M. Sidor (red.), *Miasta. Społeczne aspekty funkcjonowania*. Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 63–84.
- Kotus J., Sowada T., Rzeszewski M., Pazder D. 2019. Zapraszamy państwa do rozmów... Wędrówki po labiryncie wielkomiejskiej partycypacji. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kubicki P. 2020. Ruchy miejskie w Polsce. Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków.
- Kwiatkowski J. 2003. Partycypacja społeczna i rozwój społeczny. Agencja Wydawnicza MT, Warszawa.
- Lewenstein B., Gójska A., Zielińska E. 2020. *Aktywizmy miejskie*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Martela B. 2011. Aktywność obywatelska w ramach inicjatyw nieformalnych. Przyczynek do refleksji. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica*, 38: 105–120.
- Mempel-Śnieżyk A. 2013. Organizację pozarządowe i społeczności lokalne, a skuteczne działanie dla rozwoju lokalnego. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 289: 89–102.
- Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju. 2019. Zrównoważony rozwój miast w Polsce: krajowa polityka miejska w kontekście Celu 11 Agendy 2030 i Nowej Agendy Miejskiej. Raport 2019 (https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/72565/raport_pl_final.pdf; dostęp: 5.03.2021).
- Olech A., Sobiesiak-Penszko P. 2013. Partycypacja społeczna w Polsce. Diagnostyka i rekomendacje. Instytut Spraw Publicznych. Analizy i Opinie, 3, Warszawa.
- Polanska D.V. 2020. Going against institutionalization: New forms of urban activism in Poland. *Journal of Urban Affairs*, 42(2): 176–187.
- Serowaniec M. 2013. Inicjatywa lokalna jako instrument partycypacji obywateli w podejmowaniu rozstrzygnięć na poziomie lokalnym. [W:] W. Skrzydło, W. Szapował, K. Eckhardt, P. Steciuk (red.), *Prawo naszych sąsiadów. T. 1. Konstytucyjne podstawy budowania i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i na Ukrainie – dobre praktyki*. Wyższa Szkoła Prawa i Administracji, Rzeszów–Przemysł, s. 252–264.
- Skrzypek M. 2021. Partycypacja dla niedowiarków. Jak rozmawiać z władzami o jakości w sektorze publicznym? (<https://kongresruchowmiejskich.pl/nasze-tematy/demokracja-miejska/item/93-partycypacja-czy-i-jak>; dostęp: 14.02.2021).
- Sowada T. 2019. Ruchy miejskie w działaniu. Oblicza partycypacji. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Starzyk-Durbacz K. 2016. O partycypacji. Podsumowanie badań i analiz dotyczących partycypacji obywatelskiej w Polsce. Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa.
- UN-Habitat. 2016. Nowa Agenda Miejska (<https://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Polish.pdf>; dostęp: 12.03.2021).
- Waszak Ł. 2013. Inicjatywa lokalna – podstawa prawna (<http://bibliotekawolontariatu.pl/wp-content/uploads/podstawa-prawna-IL.pdf>; dostęp: 20.03.2021).
- Zielińska E., Kraszewski D. 2019. Narzędzia partycypacji lokalnej w Polsce w latach 2014–2017. Konsultacje społeczne, inicjatywa lokalna, inicjatywa uchwałodawcza. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa.

Local initiative – an unexploited potential or an effective instrument for citizens' involvement in solving local problems? The example of Łódź

Abstract: Presentation of the research results undertaken within the framework of this study is to serve the primary aim which is to identify the potential of local initiative instrument in the context of enhancing citizens' involvement in solving local problems. The main research method was a case study method based both on the analysis of quantitative data concerning projects implemented as a part of local initiative instrument in Łódź in 2013–2019, and additionally, on the analysis of qualitative data (content analysis) of individual projects that were carried out in this period. This analysis provides the possibility to determine the scale of the use of this tool in the process of co-creating urban spaces by local communities and, moreover, to indicate the basic types of activities undertaken by residents which allows to identify their basic needs and problems and, above all, proposals on how to ensure or solve them.

Key words: local initiative, social participation, bottom-up social initiatives, creating urban spaces, citizens involvement